

A.J.A.C. van Delft

Twee artikelen over Tilburgse bijnamen

Dit PDF-bestand bevat twee artikelen uit de Nieuwe Tilburgsche Courant van 26 april en 5 mei 1930 over Tilburgse bijnamen door A.J.A.C. van Delft. Deze en vele andere artikelen van Van Delft zijn online te vinden op website www.cubra.nl. De artikelen zijn sinds hun publicatie in de krant nooit eerder gepubliceerd. Ze werden ontsloten en geredigeerd door Ben van de Pol.

Het kopieerrecht © copyright van dit PDF-bestand berust bij de Stichting Cultureel Brabant 2011. Dit bestand is uitsluitend bedoeld voor persoonlijk gebruik. Indien uit dit bestand geciteerd wordt, stellen uitgever en redacteur het op prijs dat de bron vermeld wordt: 'A.J.A.C. van Delft 'Van vroeger dagen' Tilburg 2011 (internetversie <http://www.cubra.nl/>)'

#20110311

Van vroeger dagen 153: Spot- en bijnamen

Onze Lieve Heer heeft rare kostgangers. Daar brengt me "de Wust" een aantal spot- en bijnamen uit Tilburgs vroegere dagen, doch vraagt er bij er nou vlug iets over in de krant te zetten. De eene dienst is de andere waard, en dus vertellen we er ditmaal van. Het gebruik van spot- en bijnamen is folkloristisch gezien een zeer oude en veelverspreide gewoonte. De geestigheden, al waren ze soms in ons oog wat plat, die spotternij heeft bij de volksmenigte steeds in hooge gunst gestaan, met den nabuur spotten, zelfs smalen, is de massa eigen. Zij smult er van en gnuift er bij.

In de oudheid waren de [Abderieten](#) en [Arcadiërs](#) het mikpunt van spotternij der Grieken; tijdens de Middeleeuwen kenden de vijandelijk tegenover elkaar staande partijen den vijand een spitsnaam toe, zooals van de [Whigs](#) en [Tories](#) in Engeland, de [Leliaards](#) en [Klauwaards](#) in Vlaanderenland zoowel als de [Blauwvoeten](#) en [Isegrims](#) aldaar. Uit onze vaderlandsche geschiedenis herinneren we aan de [Hoekschen](#) en [Kabeljauwschen](#), aan de Friesche [Schieringers](#) en [Vetkoopers](#), aan de [Geuzen](#) der 16e eeuw (wier naam nog heden ten dage aan 'n politieke partij in Vlaanderen gegeven wordt), aan de [Oranjeklanten](#), aan de [Keezen](#), aan... ja, we zouden nog heel wat scheld- en spot- en schimnamen bijeen kunnen zoeken en er ook allergeestigste caricaturen naast stellen. Want dat is immers broertje en zusje, de spotternij in woord en teekening.

De spotnamen als uitingen van volkshumor geven vaak een verrassend, veelmaals een gemakkelijk inzicht in 't gebeuren eener streek. De studie ervan kan 'n bijdrage leveren tot de intieme kennis en de geaardheid van ons volk. Nu eens bijtende scherts dan weer satirieke spot klinkt er uit op. Niet alleen spotzucht maar ook naijver en afgunst leidden meermaals tot het geven van spotnamen. Dit kwam niet enkel tot uiting in een buurtschap, bij dorp tegen dorp, van stad tot stad, doch ook van land tegenover land. Hierboven duiden we dat reeds met voorbeelden aan.

Geijkt zijn namen als: [Helmondsche](#) kattendonders, [Waalwijksche](#) rijstbasten, [Tilburgsche](#) kruikezeikers, [Goirlesche](#) ballenfrutters, [Drunensche](#) mosterd-potten, [Wouwsche](#) papzakken, [Erpsche](#) beren, [Bezooische](#) kaaischijters, [Bossche](#) bluffers, [Bergen op Zoomsche](#) krabben, [Haagsche](#) windhappers, terwijl de Amsterdammers en Haarlemmers als naburen mekaar naijverig scholden als [koeketers](#) en [muggen](#). Eenzelfde vijandelijke verhouding bestond tusschen de Leeuwarder [Galgegapers](#) en de Dokkumer [Garnaten](#), de Zwolsche [Blauwvingers](#) en de Kamper [Steurvangers](#), en algemeen heette een Groninger een [Molleboon](#).

Voor wie het nog niet weten, zij het woord van Johan Winkler (in: Nederlandsche namenkunde blz. 7) herhaald: "Jufferachtig preutsch moet men niet zijn als men sommige eigenaardigheden onzer voorouders in nadere behandeling neemt." Kieskeurig waren onze voorzaten in het uitvinden en gebruiken van spotnamen allerminst en... ook tegenwoordig stelt het volk zich daarbij niet nuffig aan. Vragen we naar de reden van het ontstaan dier spotnamen, dan kan vooral ten plattelande de afzondering gelden, waarin men opgesloten bleef binnen den engen kring van 't eigen dorp. Geen communicatiemiddel, dat vlug en vlot met medemenschen in aanraking bracht en verkeerden deed. Dr. Jos. Schrijnen merkt dienaangaande op in Nederl. Volkskunde II, blz. 68: "De spotnamen van steden en dorpen berusten grootendeels op een bekrompen gevoel van plaatselijke genoegzaamheid en laatdunkendheid, dat ruime wederzijdsche waardeering, ja zelfs erkenning van volks- en stamgenootschap belet. Natuurlijk draagt een te nauw besloten-zijn binnen de wallen en een

te eng vasthouden aan de plek, waar men geboren en getogen is, hiervan de meeste schuld."

"Om op zijn naburen te schimpen en te smalen, nam men alles te baat. De minste gebeurtenis, de geringste zaak, die aanleiding tot spot kon geven, werd vergroot, verdraaid en rondgebazuind, en legde doorgaans den grondslag tot een spotnaam. Eens in zwang, werd deze trouw van geslacht tot geslacht overgeleverd; ofschoon men niet zelden in den loop der tijden de oorzaak die den spotnaam had doen ontstaan, vergat of verkeerd uitlegde", zegt J. Cornelissen terecht in zijn "Nederl. Volkshumor".

Ook zal de onvoldoende verzorging van wat wij sinds den Napoleontischen tijd den Burgerlijken Stand noemen er niet geheel vreemd aan zijn. Men moet een naam geven ter onderscheiding van meerderen der zelfde familie of uit eigen streek en men nam wat men wilde of graag hoorde, tenzij men begon met aanduidingen als "Peer van Bart van Jennekes Mie", waarbij de afstamming te achterhalen valt.

In dezen Paaschtijd gaan de gedachten onwillekeurig naar oude en nieuwe Paaschgebruiken. Een der oude vermaken uit dien tijd was vroeger de zg. eierdans. De bewoners van dorp of stad gingen naar buiten, naar een heuvel of een bosch, een weide of een dal om er te dansen en te spelen, doch voor den eierdans koos men bij voorkeur de gelagkamer van een herberg. Op den vloer, bestrooid met bloemen en blaren, was een krijtlijn getrokken, waarbinnen enkele eieren lagen. Nu moest op kousevoeten, de handen in de zijde, op één been, de danser pogen de eieren één voor één uit den kring te hinken. Voor ons onderwerp trof me hierbij de uitnoodiging tot zoo'n eierdans, welke in een oud boekje, de "Emblemata" van J.T. Bry, volgenderwijs gedaan wordt:

"Ghijs [Bollaert](#), Bouwen [Blawpype](#) en [Mancke](#) Claes.
Teunis [Stortebier](#), Roeltgen [Drassac](#) en [Diel](#) Franssen.
Moenen [Flodderbroeck](#), Hein [Droogbroot](#) en Huibert Maes.
Ick beroep uw alle over d'Ey te danssen."

Men ziet dat hierbij duidelijk de spot- of de bijnaam is aan te wijzen en na te gaan. Stortebier zal zijn biertje wel gelust hebben, Flodderbroeck zal geen keurig versneden pantalon ter beenversiering gedragen hebben en Droogbroot zal wel voor geen Croesus hebben doorgedaan.

Na den spotnaam hierboven in 't algemeen aangeduid te hebben, hoop ik dat mij niet euvel geduid wordt als 'k eens een en ander uit Tilburg's oude doos van dit chapiter naar voren draag. Men zie er vooral geen persoonlijke animositeit in, nog minder spotlust of begeerte om iemand onaangenaam te zijn. 't Is enkel een folkloristische sprokkel, die blijkbaar nog eens plezier schenkt aan ouderen van dagen, die in hun jeugd er deugd aan beleefden. Het zal niet gaan over ons "Turkenland" of "Turkije" (het Goirke) waar de "klaank" (het geld) zat in tegenstelling met "de stad" (het Centrum) waar de "staank" (parfum-opschik-pronk) was, doch alle spot- en bijnamen ontleenen we aan "Siberië" (de Heikant). Alvast een geruststelling voor hen, die huiverig van namen zijn.

A.J.A.C. VAN DELFT
Tilburg, Paschen 1930

Van vroeger dagen 154: Spot- en bijnamen

Vorig maal vertelden we iets in het algemeen over deze namen. Ditmaal zullen we ons meer tot Tilburg bepalen en een en ander weergeven van hetgeen we daaromtrent konden verzamelen. Het gaat dus niet over de [reigers](#) van Vianen, niet over de [apenluiers](#) uit IJsselstein, niet over de [kletsoppen](#) van Leiden (al heeft dat in z'n [Mirakelsteeg](#) eenmaal een gunstige uitzondering kunnen boeken), noch over de [muggen](#) van Haarlem of de Amsterdamsche [stoepenschijters](#), maar over echte Tilburgsche [kruikenzeikers](#) uit [Siberië](#) (Heikant). Een oud adagium zegt "Nomina sunt odiosa" (namen noemen is zonde). Al is het bij 't onderwerpelijke thema moeilijk daaraan te houden, we willen het wijze woord betrachten.

'k Heb vorig maal verteld, dat [de Wust](#) bij me gekomen is om een en ander te vertellen. Eerlijk gezegd begreep ik aanvankelijk z'n naam niet goed toen hij tegenover me zat, want hij zag er heelemaal niet woest uit, nog minder waren zijn handelingen die van een woesteling; veeleer bleek hij een goedlachsche Zuiderling, die er pret in heeft als hij eens 'n lolletje uit kan halen. [De Pruus](#) is van 't zelfde stamboeknummer, lachte hij, toen 't over z'n broer ging. Hij wilde, dat ze allemaal in de krant kwamen die hij kende, met naam en toenaam, liefst 'n honderdtal.

Daar hadde vroeger [Kee de Jaap](#). Dat was geen dochter, maar een boer uit de [Krenstok](#) (Quirijnstokstraat). Vlak er bij woonde [de Jonge](#). Dit was een oude man, die heelemaal geen Jongen of zoiets heette. [De Kater](#) had een zoon, die [de Sjoerd](#) genoemd werd en de broer van [den Uil](#) was [de Kwolder](#). Zoek de afkomst dier namen nu maar eens uit.

[De Rooker](#) had zijn bijnaam te wijten aan z'n sterk en veel rooken en [Jont van Kloskes](#) was een zoon van Klaas. De zuster van [Jont](#) werd [de Kleppermolen](#) genoemd, wat wel een verdachte aanduiding van zekere min-begeerlijke eigenschap kan zijn. De oude straatveger [Jaones de Struif](#) kan wel aan z'n baantje de bijnaam verdiend hebben, doch van 't [Jupke](#) kan zoiets niet gezegd worden. [Kee Emkes](#) noemde men slechts zóó, omdat haar vader Emke d.w.z. Embertus heette. Met [Jan van Stiene Doorkes](#) was 't al evenzoo gesteld: de moeder van Jan heette Doorke of Theodora en was 'n dochter van Stien (Christiaan).

[Jan Blootskop](#) zou in den tegenwoordigen tijd als lid der blootebollenbende een goed figuur geslagen hebben, terwijl [de Puffert](#) klaarblijkelijk te veel en vlug pufte naar 't gevoelen der buurtgenooten. Zijn vrouw noemde men minder kies [de Selderivoor](#) en [de Kieviet](#) was zoonlief. Het spraakgebrek van [Jaon Taotel](#) had hem den bijnaam bezorgd, al spreekt men in goed Hollandsch liever van tateren als men stamelen met een synoniem wenscht aan te duiden. Diens vrouw heette [de Zwarte Bet](#), wat ook minder vlijend klinkt. [De Slipert](#), [den Bruine](#) en [het Verreke](#) waren drie gebroers, terwijl [de Spil](#) woonde in [het Bosch' Kanon](#). Met dezen naam duidde men een huis aan aan den Heikant, doch ook wel de geheele buurt. Dan had men er nog [den Hoorn](#), [de Sersaant](#) en [Simon Pijpendop](#), [Mieke Mop](#) en [de Peerse](#). [Toona Mijntje](#) was weer de dochter van Mijntje (Wilhelmina) en [de Spits](#) met [de Vette](#) waren haar zoons.

[De Waterhoef](#) duidde niet op een hoeve doch op een man, terwijl [de Vel](#) zoo genoemd werd, wijl hij wel ooit op een vellenbloterij gewerkt had. [Den blende Piet](#) was niet blind, doch wel sterk bijziende, wat kippig, en zijn zoon luisterde naar den naam van [den Mollentrappier](#) al hoorde hij het niet graag, en moest men zoo iets niet zeggen als hij van [Frans Oom](#), de kastelein, afkwam, die door iedereen uit de buurt met den vleienden naam van oom betiteld werd. [De Zwarte Kee](#) was de buurvrouw en [Bet Stefkes](#) wellicht haar vriendin. [De Paus](#) heette men oneerbiedig een gebochelde en [de Heilige Barbara](#) noemde men verre van

beleefd den pastoor, omdat hij telkens wéér deze Heilige ter vereering de goede geloovigen ten voorbeeld stelde. Er was een huishouden met dertien kinderen, waarvan elk gezinlid een spot- of bijnaam droeg. Zoo telde men er bij: [de Jood](#), [de Kromme](#), [de Mol](#), [den Baard](#), [de Loerd](#), [den Holderie](#), [de Kriek](#), [de Poel](#) en [het Tennebrukske](#).

[De Groffe](#) was in letterlijken en figuurlijken zin grof ter sprake, vandaar zijn naam. Diens broers heetten [de Poj](#) en [Jan Oom](#). Weer een drietal andere broers had men [de Vist](#), [den Bange Schutter](#) en [het Zaad](#) gedoopt, terwijl een ander vijftal er beter afgekomen was met [den Dokter](#), [de Slager](#), [de Lapoor](#), [de Koning](#) en [de Pater](#). [Christus Zelf](#), deze onbehoorlijke benaming had iemand zichzelf te wijten, wyl hij vaak zeide: "Ik ben C... enz." Zijn zoon noemde men [Baleman](#). [Nel Bok](#) ontleende haar naam aan dit bekende huisdier, en haar dochter [Mien Bissem](#) herinnerde al loopend aan den bezem. [Kee Klaver](#) had jongensstreken uitgehaald door in boomen te "klaveren", te klauteren, en dus was zij gedoodverfd. [Peer Martientjes](#) was de zoon van Martinus en [den Dappere](#) was de man van [de Toektoek](#), wier moeder [Koop de Leuwerk](#) (Koop of Coba) genaamd werd.

Dan had men nog [de Poertel](#) en [den Doepert](#) met [de Paffert](#) en [den Drossert](#). [Kees Peerkes](#) was de zoon van Peer en zijn zoons waren [den Dikken](#), [de Paai](#) en [de Witte](#), terwijl de dochter [de Popeja](#) was. [Jan Ziek](#) en [Betje Spul](#) kenden [de Zoere](#), die zoo donker kijken kon, zoowel als [de Sik](#) zijn broer. [Den Haan](#), [de Groote](#), [den Blom](#) en ['t Hundje](#) hebben in d'r jonge jaren heel wat kattenkwaad uitgehaald en als [Klavere Graaske](#), de mismaakte zoon van [den Goeien Hannes](#) zich vertoonde, had hij wel ooit van hun plaagzucht te lijden. [Kees de Pooter](#), zoowel als [Slappi](#) en [Stevens](#) konden het met [de Moor](#), [de Pels](#) en [het Zoontje](#) best vinden, terwijl [Pruum Kools](#) met zijn dikke tabakspruim achter de kiezen met zijn kinderen [de Moen](#), de dochter, en z'n zoon de [Smid](#) achtbare luitjes waren.

Met dit uittreksel uit het Heikantsche bevolkingsregister van vroeger dagen stelde ik U, waarde lezer, de bewoners van een buurtschap voor, die in haar dorpsche wezen de gewoonten dier dagen trouw bewaarde. Het is aan U te pogen de juiste namen uit het officiële geboorteregister eens te achterhalen, zoo ge daar kans toe ziet. 't Valt te betwijfelen!

A.J.A.C. VAN DELFT
Tilburg, Paschen '30